

KATARZYNA KULIG (Katolicki Uniwersytet Lubelski)

PAPIRUS Z DERVENI (PRZEKŁAD)

Papirus Derweński znaleziono w 1962 r., w jednym z grobów w małej miejscowości Derveni niedaleko Salonik. Przez dwadzieścia lat od chwili znalezienia był praktycznie niedostępny. Dopiero w 1982 r. w „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 47 (1982) pojawiła się jego pierwsza nieautoryzowana publikacja.

Jest to najstarszy sklasyfikowany papirus, jaki znaleziono. Datuje się go na IV wiek przed Chr. Istnieje jednak prawdopodobieństwo, że sam tekst jest starszy. Składa się z 26 kolumn, z których pierwsze sześć (najbardziej zniszczonych) stanowi opis obrzędu religijnego, a następne dwadzieścia egzegezę pierwszej części. Najprawdopodobniej jest to tekst orficki, choć początkowo kwestia ta podlegała dyskusji¹.

Tekst od początku fascynował naukowców. Dlatego też w 1993 r. w Princeton odbyła się poświęcona mu konferencja. Skupiła ona najwybitniejszych uczonych, którzy zajmowali się tym najstarszym papirologicznym znaleziskiem. Papirus tym bardziej wydaje się tajemniczy, że duże jego fragmenty uległy zniszczeniu i tekst, z którym mamy do czynienia, to po części jedynie rekonstrukcja. Jednak to, co się zachowało, odkrywa przed czytelnikiem nieznaną dotąd świat. Przede wszystkim dlatego, że jest najstarszym dokumentem orfickim zachowanym „bepośrednio”. Możemy w nim odnaleźć szereg odniesień lub bezpośrednich cytatów tekstów orfickich znajdujących dotąd na złotych tabliczkach, a także fragmenty przypisywane Heraklitowi oraz Homerowi.

Niestety, nie znamy autora zwoju. Uczni podjęli jednak próby jego identyfikacji. Wśród propozycji na uwagę zasługuje znany z dialogów Platona Eutyfron (ze względu na etymologiczne fragmenty w *Kratylosie*), Stesimbrotos z Tassos, który badał związki między mitami, mistycznym rytuałem, a także homerycką egzegezą, oraz Epigenes².

Ze względu na brak jednoznacznej opinii na temat autora papirusu, próbowano naszkicować jego osobowość. Ustalono, że mógł to być: 1) kapłan, który dokonał racjonalnej analizy obrzędu; 2) postać zbliżona do Eutyfrona, który połączył egzegezę imion bóstw z interpretacją filozoficzną; 3) osobowość podobna do Empedoklesa, który łączył elementy oczyszczenia z filozofią³.

Poza licznymi artykułami, których autorzy odnieśli się do problemu Papirusu Derweńskiego⁴, ukazały się dwie poważne publikacje. Są to: 1) *Le Papyrus de Derveni*,

¹ Zob. M. S. Funghi, *The Derveni Papyrus*, w: *Studies on the Derveni Papyrus*, ed. A. Laks, G. W. Most, Oxford 1997.

² Tamże, s. 36.

³ Tamże, s. 37.

⁴ Zob. m. in. *Poetae epici graeci. Testimonia et fragmenta. Pars II. Orphicorum et orphicissimum.*

texte présenté, traduit et annoté par F. Jourdan, Paris 2003, ss. 166 oraz 2) G. Betegh, *The Derveni Papyrus. Cosmology, Theology and Interpretation*, Cambridge 2004, ss. 441.

Poniższy przekład jest tłumaczeniem tekstu zamieszczonego w „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 141 (2002)⁵. Znaki interpunkcyjne zostały dostosowane do zasad obowiązujących w języku polskim. Nawiasy okrągłe, kwadratowe i sześciennie podawane są za R. Janko. Podwójny nawias okrągły został wprowadzony przez autorkę w miejscach, które mogły budzić wątpliwości czytelnika odnośnie do podmiotu czynności lub dopełnienia. Przekład zachowuje oryginalny podział na wersy, lecz nie odtwarza metrum (heksametru).

Fr. 1

.....
 wspólne.....
 15

Fr. 2

..... Erynie

 4

KOL. I

.....
 każdego
 5

..... Erynii

 10

KOL. II

.....
 Erynie
 Erynii..... czczą.....
 5 są duszami..... libacje kroplami.....
 niesie honory
 każdemu z nich coś ptasiego
 połączonych z muzyką

 10

Testimonia et fragmenta. Fasciculus 1, ed. A. Bernabé, Monachii et Lipsiae MMIV, s. XXVIII – XXXIV.

⁵ R. Janko, *The Derveni Papyrus: an Interim Text*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 141 (2002), s. 1–62.

KOL. III

-

 dla każdego powstaje *daimon*.....
 5 zgubne..... zaś
daimony, które na dół.....
 bogów, nazywane zaś są sługami.....
 są, jakkolwiek bądź niesprawiedliwi mężowie.....
 są oskarżani.....
 10 jakich.....

KOL. IV

- 1
 ten, kto zmienia to, co ustanowione.....
 bardziej niż szkodzą..... kolejے losu
 porządek.
 5 Według tego Heraklit, uważając, że wspólne rzeczy są wielkie,
 podważył znaczenie indywidualnych. On to, mówiąc podobnie do tego, który
 opowiada o
 świątych rzeczach, rzekł: „słońce według własnej natury ma szerokość
 stopy człowieka, kiedy nie przekracza granicy. Jeśli bowiem coś okaże się
 szersze od jego samego, Erynie, pomocnice Dike, znajdą”.
 10 uczyniłyby powyżej.....
 składają ofiarę.....
 Dike.....

KOL. V

- 1 W okropieństwa Hadesu.....
 radzący się wyroczni.....
 radzą się wyroczni.....
 im, przychodzimy do wyroczni, aby zapytać
 5 kogoś z wieszczących, czy należy nie wierzyć w okropieństwa
 Hadesu. Dlaczego nie wierzą? Nie rozumiejąc snów ani
 żadnej innej rzeczy, dzięki jakim dowodom
 wierzyliby w przestrogi? Pokonani przez grzech i
 inną przyjemność, nie uczą się i
 10 nie wierzą. Brak wiary i nieuctwo są tym samym; jeżeli bowiem
 nie uczą się ani nie rozumieją, w żadnym wypadku
 nie uwierzą i widząc sny.....
 brak wiary.....
 okazuje się.....

KOL. VI

- 1modlitwy i ofiary zjednują dusze.
 Zaklęcie zaś magów może usunąć stojące
 na przeszkodzie *daimony*. *Daimony* stojące na
 przeszkodzie są mszczącymi się duszami. Z tego powodu
- 5 magowie czynią ofiarę, jakby dając zadośćuczynienie. Na
 ofiary wylewają wodę i mleko, i z nich właśnie
 czynią libację. Niezliczone i wypukłe ciastka
 składają w ofierze, ponieważ niezliczone są także dusze. Wtajemniczeni
 najpierw Eumenidom składają ofiary, ((później)) w ten sam sposób magom.
 10 Eumenidy bowiem są duszami. Z tego powodu zamierzający złożyć bogom
 ofiarę
 najpierw coś ptasiego.....
 jakby i.....
 są duszami.....
 które.....
- 15

KOL. VII

- 1
 hymn oraz słuszne i godziwe słowa: ((Orfeusz)) opowiadał bowiem o świętych
 sprawach
 w poezji i nie można powiedzieć o zastosowaniu nazw ani treści
 tego, co zostało wypowiedziane. Poezja bowiem jest jakaś obca
- 5 i zagadkowa dla ludzi. Orfeusz nie chciał im mówić
 niewiarygodnych zagadek. W zagadkach zaś
 tkwią wielkie rzeczy. Mówi więc o rzeczach świętych zawsze
 od pierwszego aż do ostatniego słowa, jak widać w
 wielokrotnie powtarzanym zdaniu. Rozkazawszy im „założyć drzwi” dla
 10 uszu, mówi, aby nie ustanawiali żadnego prawa dla wielu,
 lecz aby uczyli tych, którzy są czyści pod względem słyszenia.

 mówi w następującym zdaniu:
 15 „.....

KOL. VIII

- 1 jak pokazał w tym właśnie zdaniu:
 „Pochodzili oni od Zeusa, wielce potężnego króla”.
 W jaki sposób się zaczęło, w tym oto się objawia:
 „Zeus zaiste, skoro od ojca swego przepowiedzianą władzę i
 5 siłę wziął w ręce oraz znakomitego ducha”.
- Te właśnie słowa pozostają ukryte, ponieważ są przesadne.
 A jest tak jak następuje: „Zeus zaiste, skoro siłę
 od swojego ojca wziął i znakomitego ducha”.
 Nie należy pojmować, że jest tak, iż Zeus zwyciężył

- 10 ojca, lecz „siłę wziął od niego”,
 mając ją „wbrew przepowiedniom”
 bo też przez to się objawia.....
 uważałby, że konieczność.....
 i nauczyłby.....

KOL. IX

- 1 jest. ((Orfeusz)) sprawił, że władza należy do
 najsilniejszego, jak dziecko do ojca. Ci zaś, którzy
 nie rozumieją wypowiedzianych słów, myślą, że Zeus od swojego
 ojca siłę i ducha bierze.
- 5 ((Orfeusz)) wiedząc zaś, że ogień, kiedy miesza się z
 innymi, z powodu gorąca mąci i przeszkadza, aby to,
 co jest, było zjednoczone, tak zmienił ((słowa)), że to, co zostało
 zmienione, jest zdolne nie przeszkadzać, by łączyło się to, co jest.
 Te zaś, które będą płonąć, zostaną opanowane, a opanowane mieszają się
- 10 z innymi. Co się tyczy tego, że ((Orfeusz)) mówił: „wziął w ręce”
 jakby te inne, które.....
 wydawały się najmocniejsze..... z całą mocą
 mówił, że Zeus..... ducha,
 jakby..... silniejszego
- a) [„Wszechwieszcząca Boska Noc, opiekunką bogów była”.]
 b) [„Wszechwieszczyć” i „uczyć wszystkiego” są tym samym. „Głos boga”
 c) bowiem i „głos” są tym samym. „Wydawać dźwięk” oznacza to samo”]

KOL. X

- 1 co „mówić”. Niewydający dźwięków nie może bowiem „mówić”.
 ((Orfeusz)) uważał, że tym samym jest „mówienie” i „wydawanie dźwięków”.
 „Mówienie” i „uczenie” oznacza to samo.
 Nie można bowiem „uczyć” bez „mówienia” tych rzeczy,
 5 które przez słowa są uczone. Uważa się zaś, że „uczenie” jest
 w „mówieniu”. W istocie, „uczenie” nie różni się od
 „mówienia”, a „mówienie” od „wydawania dźwięku”.
 To samo oznacza „wydawanie dźwięku”, „mówienie” i „uczenie”.
 W ten sposób nic nie przeszkadza, aby „wszechwieszcząca” i
- 10 „uczająca wszystkiego” znaczyło to samo.
 ((Orfeusz)) nazwawszy ją ((Noc)) „opiekunką” wskazuje, że te ((elementy)),
 które słońce rozgrzewając rozluźnia, te same noc ochłodziwszy
 łączy..... które słońce ogrzewało.

- a) [..... wieszczy..... z nieprzeniknionej części świątyni]

KOL. XI

- 1 Nocy. ((Orfeusz)) mówi, że ona „wieszczy z nieprzeniknionej części świątyni”,
 mając na myśli, że głębia nocy jest „nieprzenikniona”,
 bowiem nie „przenika”⁶ tak jak światło, lecz
 blask trzyma ją pozostającą na tym samym miejscu.
- 5 „Wieszczyć” i „czynić zadość” znaczą to samo.
 Trzeba dokładnie zbadać, z jakiego powodu używa się: „czynić zadość”
 i „wieszczyć”:
 „Ci, którzy sądzą, że bóg wieszczy, przychodzą, aby zapytać,
 co ((mają)) robić”. ((Orfeusz)) mówi to w następującym⁷ stwierdzeniu:
- 10 „Ona ((Noc)) wywieszczyła to wszystko, co należało, aby usłyszał”.
 W tych (słowach) objawił, że.....
 to, co jest.....
możliwe do.....

KOL. XII

- 1 i oddzielania. Następne zdanie jest takie:
 „Ponieważ rządzi na pięknej siedzibie ośnieżonego Olimpu”.
 „Olimp” i „czas”⁸ są tym samym. Ci, którzy sądzą,
 że „Olimp” i „niebo”⁹ są tym samym, mylą się,
 5 gdyż nie wiedzą, że niebo nie może być
 „dłuższe” niż „szersze”. Jeśli ktoś nazwałby
 czas „długim”, nie myliłby się. On ((Orfeusz)), gdyby
 chciał mówić „niebo”, użyłby przydawki „szerokie”,
 a gdyby chciał mówić „czas”, przeciwnie, nigdy „szeroki”
 10 lecz „długi”. Powiedziawszy zaś, że jest „ośnieżony”,
 dzięki znaczeniu ((słowa)).....ośnieżonej.....
 ośnieżone..... białe.....
 lśniące.....lecz szare.....
 i.....
 15

KOL. XIII

- 1 „Zeus zaś, skoro usłyszał wyrocznię od swojego ojca”.
 Ani bowiem wtedy nie zrozumiał, lecz zostało pokazane,
 że słyszał, ani Noc nie rozkazuje, lecz ((Orfeusz)) pokazuje, mówiąc tak:
 „Połknął genitalia ten, który jako pierwszy wydalil eter”.
- 5 Ponieważ w całym poemacie wskazuje na te wydarzenia,
 istnieje konieczność, by czytać każde słowo z osobna.

⁶ Charakterystyczna dla orfików gra słów tworzących jedną rodzinę słowotwórczą, a mianowicie: ἄδυστον („nieprzenikniona część świątyni” – położona najgłębiej część świątyni, z której wieszczono), ἄδυστος („nieprzenikniona”, „nieprzebyta”) i δῶκ („przenikam”, „zanurzam”).

⁷ Może być też „znany” (ἐχόμενοι): ἔχω – m. in. pojąć, zrozumieć, uchwycić, znać.

⁸ Χρόνος.

⁹ Οὐρανός.

Tak głosił, upodobniwszy słońce do genitaliów,
gdyż widział, że ludzie uważają, iż w genitaliach
jest stworzenie¹⁰, a bez genitaliów nic nie powstaje.

- 10 Bez słońca bowiem to, co jest, nie byłoby takie, jakie
zostało stworzone, i kiedy to, co jest, zostało stworzone.....
..... słońce wszystko.....
.....
- a) [„dla niego z Gai zrodził się Kronos, który wielkie rzeczy uczynił”.]
b) [..... ponieważ mógłby]

KOL. XIV

- 1 „wydala” ((element)) najjaśniejszy i najgorętszy
oddzielony od siebie. To więc mówi ((Orfeusz)), że „Kronos”
został „zrodzony” ze słońca dla „Ziemi”, ponieważ
za sprawą słońca ((elementy)) są odpowiedzialne za uderzanie przeciwko sobie.
5 Dlatego ((Orfeusz)) mówi: „Ten, który uczynił wielkie rzeczy”. Po tym zaś to:
„Uranosa Eufronidę, który pierwszy był królem”.
Kiedy ((Orfeusz)) nazwał Umysł, który uderza ((elementy)) przeciwko sobie,
„Kronosem”¹¹,
mówił, że „uczynił wielkie rzeczy Uranosowi”: został bowiem pozbawiony
swojego królestwa. „Kronosem” zaś nazwał od jego
10 czynu, i wszystko inne według tej zasady.
Spośród wszystkich istniejących rzeczy.....
..... ponieważ ((Orfeusz)) widzi naturę.....
..... mówi, że ((Uranos)) został pozbawiony swojego królestwa,
kiedy to, co jest, uderzało.....
- a) [..... ponieważ Umysł może przeszkodzić]

KOL. XV

- 1 uderzaniu ich przeciwko sobie, i pierwsze¹² sprawi,
że to, co jest oddzielone, pozostanie rozłączone od siebie.
Kiedy bowiem słońce zostało oddzielone i odcięte
w środku, ((Umysł)) umocowawszy ((elementy)), jedno podtrzymuje powyżej
słońca,
5 inne poniżej. Następne zdanie:
„Z niego zaraz Kronos, następnie przemądry Zeus”.
((Orfeusz)) mówi, że odtąd właśnie jest ta zasada¹³, odkąd ((Umysł)) został
królem.

¹⁰ Γένεσις.

¹¹ Gra słów: κρούω (uderzam) + Νοῦς (Umysł) → Κρόνος.

¹² W aparacie krytycznym jest propozycja Betegha, który sugeruje zamiast τὸ[πρῶτ]ον: τὸ[ν
ἡλι]ον, czyli słońce.

¹³ Ἡράρχη – zasada, władza lub początek.

Zasadę zaś wyjaśnia tak, że rozporządziwszy, iż to, co jest, uderza przeciwko sobie,

uczynił teraz zmianę, że nie inne ((powstają)) z innych,

10 lecz inne z tych samych.

Zdanie: „następnie przemądry Zeus” czyni jasnym, że nie inny ((od Umysłu)), lecz ten sam. ((Orfeusz)) wskazuje zaś na to oto:

„Mądrość i miał królewską cześć,

..... ściegna.....

.....

a) [..... i że]

KOL. XVI

1 Już ukazano, że ((Orfeusz)) powiedział, iż słońce jest „genitaliami”,

on zaś mówi, że to, co jest teraz, powstaje z już istniejących:

„z genitaliów pierwszego króla, a zatem dzięki niemu wszyscy

nieśmiertelni wzrosli: szczęśliwi bogowie i boginie,

5 także rzeki i ponętne źródła oraz wszystko inne,

co następnie zostało rodzone, a zatem on sam się zrodził”.

W tych słowach objawia, że to, co jest, istniało zawsze, a to,

co jest teraz, powstaje z tego, co już istnieje. Zdanie:

„a zatem on sam się zrodził” – mówiąc to, pokazuje,

10 że sam, istniejący samotnie Umysł, równy jest wszystkim elementom,

jakby pozostałe wcale nie były niczym innym. Te bowiem już istniejące

nie mogą istnieć bez Umysłu. I w następującym po tym zdaniu

pokazuje, że Umysł równy jest wszystkim:

„Teraz jest królem wszystkiego i będzie także później”.

15Umysł i.....

a) [„Zeus pierwszy się zrodził, Zeus ostatni lśniącypiorunowy”.]

b)Zeus.]

KOL. XVII

1 Istniał wcześniej, nim został nazwany. Potem został nazwany.

Gdyż zanim to, co jest teraz, zostało zestawione razem, przed tym istniało

powietrze i zawsze będzie. Nie zostało bowiem zrodzone, lecz było. Dlaczego zo-

stał nazwany „powietrzem”, pokazano w poprzednich zdaniach. Został pomysły,

5 aby „się urodzić”, następnie został nazwany „Zeusem”, jakby wcześniej

nie istniał. I ((Orfeusz)) powiedział, że on będzie „ostatni”, następnie

został nazwany „Zeusem” i to imię dla niego będzie nieustannie,

aż to, co jest teraz, zostanie sprowadzone do tej samej formy,

w której przedtem się znajdowało. ((Orfeusz)) pokazuje, że to, co jest,

10 powstało właśnie takie z tego powodu¹⁴ i że wszystko, co powstało,

¹⁴ Powietrza (Janko).

jest w nim¹⁵. Mówi zaś w takich oto słowach:

„Zeus głową, Zeus środkiem, z Zeusa wszystko się rodzi”.

Powiedziawszy, że to, co jest, ma „głowę”, wskazuje, że

głowę..... władza¹⁶ powstaje.....

15 zestawić razem.....

a) [„Zeus, oddech wszystkiego, Zeus stał się Mojra¹⁷ wszystkiego”.]

KOL. XVIII

1 i te elementy, które są znoszone w dół. O nich mówiąc, powiedział, że wir i wszystko inne jest

w powietrzu, będąc „oddechem”. Orfeusz nazwał więc

„oddech” „Mojra”. Pozostali zaś ludzie, według pogłoski, mówią, że „Mojra przędzie im los” i że „będzie tak, jak wyprzedła Mojra”.

5 Mówią zaś słusznie, lecz nie wiedzą

ani czym jest „Mojra”, ani „przędzenie”. Orfeusz bowiem

„Mojra” nazwał mądrość, gdyż wydawało mu się,

że jest to najodpowiedniejsze z tych ((imion)), którymi wszyscy ludzie ((ja))

nazwali. Zanim została nazwana „Zeusem”, Mojra była

10 mądrością boga zawsze i przez cały czas. Skoro zaś została nazwana

„Zeusem”, został on pomyślany, aby się urodzić, choć istniejąc przedtem,

był nienazwany. Dlatego ((Orfeusz)) mówi: „Zeus pierwszy

się zrodził”, będącego zaś pierwszym.....następnie.....

..... ludzie, nie rozumiejąc tego, co jest mówione,

15 Zeusa.....

KOL. XIX

1 to, co jest, każde jedno zostało nazwane od

tego, który dominował. Wszystko zostało nazwane „Zeusem” według tej

samej zasady; powietrze bowiem rządzi wszystkim tak,

jak chce. Mówiąc zaś, że „Mojra przędzie los”

5 powiadają, że mądrość Zeusa „zatwierdza”¹⁷

to, co jest, co zostało zrodzone, i to, co będzie,

tak jak trzeba, aby się rodziło, było i ustawało.

((Orfeusz)) porównuje go do „króla” (spośród wymienianych imion wydawało

mu się bowiem odpowiednie), mówiąc tak:

10 Zeus królem, Zeus Iśniącopiorunowy władcą wszystkiego”.

Mówił, że jest „królem”, ponieważ, chociaż wielu jest władców,

jedna władza rządzi i doprowadza wszystko.....niczemu

..... aby doprowadzić.....

..... „władcy”.....

¹⁵ W powietrzu (Janko).

¹⁶ Zob. przyp. 13.

¹⁷ Gra słów: ἐπικλωθω (prząść) i ἐπικυρωω (zatwierdzić).

15 jest rządzony.....

a)ci z]

KOL. XX

1 ludzi, którzy uczestniczyli w misteriach w mieście i zobaczyli święte obrzędy,
 mniej mnie dziwią, że nie rozumieją ich. Nie można bowiem
 jednocześnie usłyszeć i nauczyć się tego, co jest mówione. Ci zaś, którzy
 od sprawującego ((tę)) sztukę otrzymali święte obrzędy, warci są, aby być
 5 podziwianymi i budzić litość. Być podziwianymi, ponieważ mniemając,
 że zanim wezmą udział w misteriach poznają, wzięwszy udział odchodzą,
 zanim poznali, i nie dopytują się, jak gdyby
 zrozumieli coś z tego, co zobaczyli albo usłyszeli, albo nauczyli się.
 Budzić litość zaś, ponieważ nie wystarcza im pieniędzy, aby zapłacić,
 10 lecz odchodzą pozbawieni także myśli.
 Mają nadzieję, że zanim wezmą udział w misteriach poznają,
 wzięwszy zaś udział odchodzą, pozbawieni także nadziei.
 Tych z opowieść pokazuje, że Zeus
 mówi swojej matce.....matce
 15 siostrze..... gdy zobaczył

- a) [..... „Zeus zrodził (przez skakanie)
 b) Peitho, Harmonię i Niebiańską Afrodytę”.]
 c) [..... kiedy ciepło nie zostało zestawione z ciepłem]

KOL. XXI

1 ani zimno z zimnem. Mówiąc „przez skakanie”¹⁸ ((Orfeusz)) ujawnia,
 że ((elementy)) w powietrzu podzielone na małe poruszały się i
 skakały. A skacząc, zostały wzajemnie z sobą zestawione.
 Dotąd skakały, aż doszły do tego, do czego się
 5 przyzwyczały. „Niebiańska Afrodyta” i
 „Zeus” {„oddawanie się miłości zmysłowej”¹⁹ i „skakanie”}, „Peitho”
 i „Harmonia” – imiona te są nadawane temu samemu bogu.
 Mówi się, że mąż obcujący z żoną „oddaje
 się miłości zmysłowej” <i „podskakuje”>. Ponieważ to, co jest teraz,
 10 zmieszało się z sobą, ((bóg)) nazywany został „Afrodytą”, „Peitho” zaś,
 ponieważ to, co jest,
 ustąpiło sobie nawzajem („ustępować” i „być posłusznym” są tym samym), a
 „Harmonią”,
 ponieważ wiele spośród będących łączy z sobą.
 Był bowiem i wcześniej. Uważano zaś, że się urodził, kiedy

¹⁸ Od θόρυπι = θρόσκω, θόρηι, *hapaxlegomenon*. Zob. A. Laks, G. W. Most, *A Translation of the Derveni Papyrus*, w: *Studies on the Derveni Papyrus*, ed. A. Laks, G. W. Most, Oxford 1997.

¹⁹ Gra słowna: Ἀφροδίτη i ἀφροδισιάζω.

15 został oddzielony. Przez to oddzielenie ((Orfeusz)) ujawnia, że
ściągali i rządzili mieszaninami tak, że oddzieliły się.....
.....teraz

a) [„Wymyślił znowu Gaję i szerokiego Uranosa powyżej”.]

KOL. XXII

1 Nazwał więc wszystko podobnie najpiękniej jak mógł,
rozumiejąc naturę ludzi, że nie wszyscy
mają podobną i że nie wszyscy chcą tego samego.
Ci, którzy mają władzę, mówią, co każdemu z nich na myśl
5 przychodzi, czego by właśnie chcieli,
nie są to te same rzeczy, przez chciwość, a także przez niewiedzę.
„Ge” ((Ziemia)), „Meter” ((Matka)), „Rea” i „Hera” to ta sama ((bogini)).
Została nazwana
„Ge” zwyczajowo, „Meter”, ponieważ z niej wszystko się rodzi,
„Ge” i „Gaję” zgodnie z językiem poszczególnych ((ludów)). „Demeter”
10 zaś została nazwana jakby „Ge Meter”²⁰, jedno imię z dwóch;
gdyż było tym samym. Jest bowiem powiedziane w Hymnach:
„Demeter Rea Ge Meter Hestia Deio”. Nazywa się i
Deio, ponieważ „została rozdarta” w połączeniu. (((Orfeusz)) ujawni ((to)),
kiedy stanie się według słów). „Rea” zaś, gdyż wszystkie i rozmaite
15 zwierzęta zrodziły się łatwo.....z niej „łatwo”²¹
..... „Herą” zaś została nazwana, ponieważ.....

a) [„Wymyślił wielką siłę szeroko płynącego Okeanosa”.]

KOL. XXIII

1 Takie słowo dające się łatwo przesunąć zostało utworzone i
dla wielu jest niejasne, lecz dla tych, którzy je prawidłowo rozumieją,
bardzo jasne, że powietrze jest „Okeanosem”, Zeus zaś powietrzem.
A zatem nie „wymyślił” Zeusa inny Zeus, lecz sam
5 dla siebie ((wymyślił)) „wielką siłę”. A ci, którzy nie rozumieją, myślą,
że „Okeanos” jest rzeką, ponieważ ((Orfeusz)) dodał ((epitet)) „szeroko
płynącego”. Lecz on wyraża swoją myśl
w zwyczajnych i tradycyjnych słowach.
Mówi się bowiem, że ci z ludzi, którzy dużo mogą,
10 „mają duże wpływy”. Następne ((zdanie)):
„Wbudował ścięgną Acheloosa²² o srebrzystym nurcie”.
Że nadał imię „Acheloos” wodzie, jest jasne.
„Wbudować ścięgną” oznacza zrodzenie

²⁰ Γη + Μητήρ.

²¹ Πᾶα i ῥῆῖα.

²² Acheloos – syn Okeanosa i Tetydy.

- władzy²³
- 15 każdy (-e).....
-
- a) [„[ze środka] równokończynowa [z każdej strony]”.....]
- b) [Mówi, że „równokończynowa” oznacza okrągła. Te bowiem, które są okrągłe,]

KOL. XXIV

- 1 mierzone od środka są równe, a te, które nie są
okrągłe, nie mogą być „równokończynowe”. Jasne jest to oto:
„On²⁴ świeci wielu śmiertelnym na bezkresnej ziemi”.
Ktoś mógłby sądzić, że zdanie to zostało powiedziane inaczej, że
5 jeżeli jest w pełni²⁵, elementy są bardziej widoczne niż przed
pełnią. Ale nie to ((Orfeusz)) mówi <powiedziawszy>, że on „oświeśla”.
Jeśli bowiem tak by mówił, nie rzekłby, że on „świeci” „wielu”,
lecz „wszystkim” tak samo: uprawiającym ziemię,
żeglarzom, kiedy trzeba płynąć, tamtym
10 porę roku. Gdyby nie było księżyc, ludzie nie odkryliby,
jak obliczać pory roku,
wiatry.....i wszystko inne.....
-
-
- 15
- a)te ((elementy)), z których składa się słońce, są ciepłe]

KOL. XXV

- 1 i najjaśniejsze, a te, z których składa się księżyc, bielsze
od innych <i> według tej samej zasady podzielone,
nie są ciepłe. Teraz są i inne ((elementy)) w powietrzu, unoszące się daleko
od siebie. Lecz za dnia są niewidoczne, gdyż
5 zdominowane są przez słońce, nocą zaś widoczne,
lecz zdominowane²⁶, ponieważ są najmniejsze.
Každy z nich unosi się z konieczności, tak że nie zejną się
równocześnie z sobą, jeśli bowiem by się zeszyły, to mogłyby się
połączyć te, które zebrane mają tę samą siłę co te, z których złożone jest słońce.
10 Gdyby bóg nie chciał, aby było to, co jest teraz, nie uczyniłby słońca. Uczynił
zaś takie i tak zrodzone, jak to zostało opisane na początku
wykładu. ((Słowa)) następujące po nich utworzył wcześniej, ponieważ
nie chciał, aby wszyscy zrozumieli. W tym ((zdaniu)) ((Orfeusz)) wskazuje:

²³ Może być również zasady (ή ἀρχή).

²⁴ Janko: „Księżyc”.

²⁵ Dosł. „przekracza miarę”.

²⁶ Janko: przez księżyc.

15 „Jednak, skoro umysł Zeusa wymyślił wszystkie rzeczy,
[chciał zmieszać się ze swoją matką w miłości”.]

a) on ((Orfeusz)) zaś mówi]

KOL. XXVI

1 „Z matką”, ponieważ Umysł jest „matką” wszystkiego,
„swoją”, ponieważ jest „dobra”²⁷. Pokazuje również w tych oto słowach,
że ((swoją)) oznacza „dobrą”:

„Hermesie, synu Mai, posłańcu, dawco dóbr”.

5 Pokazuje również w tym:

„Dwa dzbany zostały złożone na podłodze domostwa Zeusa
spośród darów, jakie dali: jeden zła, drugi zaś dobra”.

Ci, którzy nie rozumieją zdania, myślą, że jest:

10 „swoją matką”. On zaś ((Orfeusz)), gdyby chciał pokazać, że bóg „chciał
ze swoją matką złączyć się w miłości”,

mógł powiedzieć, odwracając litery,

„z jego własną matką”. Tak bowiem byłoby „jego”,

mógłby być jej synem..... oczywiście, że.....

15 w..... zarówno.....

..... dobra.....

.....

²⁷ Gra słów: εὖς (dobry) i ἐὼς (swój).